

СТУДЕНТ ЯК ЕЛІТАРНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ: ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

THE STUDENT AS AN ELITE LANGUAGE PERSONALITY: FORMATION OF GENERAL AND SPECIAL COMPETENCES

Романчук С.М.,

orcid.org/0000-0002-5737-2951

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики

Українського гуманітарного інституту,

докторантка кафедри української мови

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

У праці С. Романчук аналізує сутність понять «мовна особистість» та «елітарна мовна особистість» у різних наукових колах. Зокрема, авторка розглядає зазначені термінопоняття у психології, соціології, філософії, лінгвокультурології.

Когнітивний компонент мовного рівня містить мовну здатність, мовні здібності, мовні знання, мовну картину світу. Мовна особистість, з точки зору соціолінгвістів, є суб'єктом суспільних відносин, зокрема в аспекті впливу на неї і на її соціально-культурну діяльність мовної культури національно-соціальної групи, до якої належить ця особистість.

Коментуючи основні філософські підходи до поняття особистості як такої (або ж мовної особистості як центрального поняття нашої праці), авторка разом з іншими ученими зазначає, що особистість варто розглядати як системне утворення, якому властиві пізнавальні мотиви, демонстративність, почуття реальності, мислеутворювальна функція, естетична спрямованість, ментальність та комунікативність.

У статті значну увагу звернено на розуміння студента як елітарної мовної особистості. З точки зору психолінгвістики, студент як мовна особистість керується екстраверсійною чи інтроверсійною життєвою установкою. Елітарну мовну особистість витлумачено як інтелектуально обдаровану людину, що яскраво репрезентує себе в усному і писемному мовленні, досконало володіє всім комплексом мовних, комунікативних, моральних та етичних норм. Вона має високий рівень мовної свідомості, мовної та комунікативної компетенції і виокремлюється нами за низкою актуальних критеріїв: ортологічним, інформаційним, жанрово-стилістичним, комунікативним, риторичним, аксіологічним, етичним, психологічним та критерієм авторитетності.

На прикладі вивчення предмета «Українська мова за професійним спрямуванням», який авторка викладає студентам різних галузей знань в Приватному вищому навчальному закладі «Український гуманітарний інститут» (Україна, Буча), обґрунтовано загальні та спеціальні компетенції, а також програмні результати, якими повинні опанувати здобувачі вищої освіти після його вивчення.

Ключові слова: мовна особистість, елітарна мовна особистість, загальні та спеціальні компетенції, програмні результати вивчення.

In the work S. Romanchuk analyzes the essence of the concepts of «linguistic personality» and «elite linguistic personality» in various academic circles. In particular, the author examines these terms in psychology, sociology, philosophy, and linguistic and cultural studies.

The cognitive component of the language level includes language ability, language abilities, language knowledge, and a language picture of the world. A linguistic person, from the point of view of sociolinguists, is a subject of social relations, in particular in the aspect of influence on him and on his socio-cultural activity of the language culture of the national-social group to which this person belongs.

Commenting on the main philosophical approaches to the concept of personality as such (or linguistic personality as the central concept of our work), the author, together with other scientists, notes that personality should be considered as a systemic entity, which is characterized by cognitive motives, demonstrability, a sense of reality, a thought-forming function, an aesthetic orientation, mentality and communicativeness.

In the article, considerable attention is paid to the understanding of the student as an elite linguistic personality. From the point of view of psycholinguistics, a student as a linguistic individual is guided by an extroverted or introverted life attitude. An elite linguistic personality is interpreted as an intellectually gifted person who vividly represents himself in oral and written speech, perfectly possesses the entire complex of linguistic, communicative, moral and ethical norms. She has a high level of linguistic awareness, linguistic and communicative competence and is distinguished by a number of relevant criteria: orthological, informational, genre-stylistic, communicative, rhetorical, axiological, ethical, psychological and authority criteria.

On the example of the study of the subject «Ukrainian language according to professional direction», which the author teaches to students of various fields of knowledge at the Private higher educational institution «Ukrainian Institute of Arts and Sciences» (Ukraine, Bucha), general and special competencies, as well as program results, the results to be mastered are substantiated students of higher education after studying it.

Key words: language personality, elite language personality, general and special competencies, program results of study.

Постановка проблеми. Підготовка майбутня фахівця зумовлена багатьма соціальними, духовними, полікультурними чинниками. Навчаючись у закладі вищої освіти (далі – ЗВО), студент потрапляє у комунікативний вектор «людина в мові», тобто він продовжує розвиватися як мовна особистість.

Останнім часом у навчальних програмах усіх предметів увага акцентується на формуванні у студентів загальних та спеціальних компетенцій. І такий підхід є цілком зрозумілий, адже той простір, в якому перебуває здобувач вищої освіти, повинен сприяти розвитку його ділових та моральних «цеглинок». У статті авторка проаналізує роль загальних та спеціальних компетенцій у формуванні студента як елітарної мовної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насамперед визначимо підходи щодо розуміння цього поняття у різних наукових колах.

Питання, пов'язані з науковою кваліфікацією мовної особистості, стали предметом вивчення дослідників, які працюють у різних галузях гуманітарного знання – філософії (Е. Паніткова), психології (О. Лавриненко, О. Леонтєв, Г. Мерфі, Т. Слотіна, О. Уланович), соціології (Є. Боринштейн) тощо. У межах лінгвістичної парадигми цією проблематикою опікуються вітчизняні та зарубіжні дослідники (Л. Азарова, І. Голубовська, Ю. Горицька, С. Заостровська та О. Заостровський, С. Єрьоменко, М. Іваницька, І. Малиновська, С. Потапенко; Е. Берн, Г. Богін, О. Залогіна, О. Кабановська, Т. Кочеткова, М. Ляпон, О. Михалевич, М. Мозер, Дж. Ягер та ін.), які описують специфіку та структуру мовної особистості, розробляють відповідні класифікації та здійснюють її модельні реконструкції, формують операційні терміносистеми актуальних дослідницьких аспектів.

Комплексне осмислення феномену елітарної мовної особистості (далі – ЕМО) в різних дискурсах, започатковане в кінці ХХ ст. (Т. Кочеткова, О. Ворожбитова, О. Земська, Г. Інфантова, І. Карабулатова, О. Сиротиніна), триває й нині (В. Дружиніна, Л. Крисін, А. Кур'янович, Т. Романова, Є. Санченко). У сучасних працях аналізують ознаки, притаманні такій особистості (О. Дмитрієва, Л. Мацько, Є. Санченко), звертають увагу на специфіку елітарної мовної особистості крізь призму типів мовленнєвої культури, зокрема навичок гарного мовлення (В. Гольдін, Т. Кочеткова, М. Лаппо, О. Сиротиніна, О. Сковородников, Й. Стернін), характеризують конкретних осіб, які реалізували себе в різних сферах діяльності (А. Загнітко, А. Кур'янович, Т. Романова, І. Синиця, Т. Космеда).

Постановка завдання. Завдання нашого дослідження – розглянути студента як елітарну мовну особистість, розкрити загальні та спеціальні компетенції та програмні результати навчання на прикладах викладання авторкою статті предмету «Українська мова за професійним спрямуванням».

Використання терміна *мовна особистість* у низці галузей науки – лінгводидактиці і психолінгвістиці, стилістиці художнього мовлення і лінгвокультурології, комунікативній лінгвістиці та лінгвоперсонології – свідчення неабиякої затребуваності звернення до «людського чинника» в мові, маркування антропоцентричного ракурсу досліджень.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у формуванні студента як елітарної мовної особистості відіграють мисленнєві процеси. Про це зазначав американський психолог Дж. Келлі. Він створив теорію особистості на основі конструктивного альтернативізму. Ця теорія особистісних конструктів являє собою підхід до розуміння людей, що ґрунтується на спробі увійти в їхній внутрішній світ та уявити собі, який вигляд мав би цей світ із найбільш вигідної для них позиції [1, с. 56]. Основний постулат Дж. Келлі полягав у тому, що від того, як людина прогнозує майбутнє, залежить її поведінка, і мовна у тому числі.

Когнітивний компонент мовного рівня містить мовну здатність, мовні здібності, мовні знання, мовну картину світу. Детальніше розглянемо мовну здатність. Її витлумачують як сукупність стійких індивідуально специфічних психодинамічних та діяльнісних характеристик носія мови, що визначають його готовність до сприймання і породження мовлення.

Особистості притаманна розвинута мовна картина світу, що являє собою сукупність знань про цей світ, відображену за допомогою системи відповідних засобів. Мовні здатність і здібності є інструментом оптимального мовного втілення цих знань, ефективної когнітивної обробки мовлення (сприймання й породження граматично правильних, чітких за змістом та естетично структурованих висловлювань) [2, с. 7]. Таким чином, мовна здатність як елемент когнітивного компонента стимулює розвиток мовних здібностей, ефективно застосування яких також сприяє здобуванню мовних знань, виробленню мовної компетенції і формуванню мовної картини світу. Крім указанного, на цьому рівні актуалізовано вище названі компоненти – мотиваційний та емоційний. Перший із них активується завдяки комунікативним ситуаціям, у яких затребувані різні комунікативні ролі особистості, другий – марко-

вано за допомогою вербальних і невербальних маркерів емоційного стану. Отже, мовний рівень теж формують когнітивний, мотиваційний та емоційний компоненти.

Мовна особистість, з точки зору соціолінгвістів, є суб'єктом суспільних відносин, зокрема в аспекті впливу на неї і на її соціально-культурну діяльність мовної культури національно-соціальної групи, до якої належить ця особистість [3, с. 152]. Включаючись у соціальні відношення, будь-яка людина стає особистістю і бере участь у створенні сенсу життя, в конструюванні фрагмента реальності. Соціально значущими параметрами особистості, що формуються в соціумі, є суспільні потреби й обов'язки людини – прагнення реалізувати професійні здібності та отримати відповідну оцінку суспільства. Соціальний вимір особистості на передній план висуває дослідження її соціального статусу та соціальної ролі.

Коментуючи основні філософські підходи до поняття особистості як такої (або ж мовної особистості як центрального поняття нашої праці), вчені зазначають, що особистість тут розглядають як системне утворення, якому властиві пізнавальні мотиви, демонстративність, почуття реальності, мислеутворювальна функція, естетична спрямованість, ментальність та комунікативність [4], що реалізується в соціальному контексті як основи становлення мовної особистості і невід'ємній умові її життєдіяльності, даючи підстави казати про актуальність соціально-філософського тлумачення феномену особистості.

Мовна особистість «формується в конкретному соціальному, етнічному і мовно-культурному середовищі, асимілюючи за допомогою мови його різноманітний досвід», а отже, провідну роль у її становленні відіграють соціоетнічні та культуромовні чинники [5, с. 11], які впливають на ціннісні орієнтири, мислення, вербальну й невербальну поведінку мовної особистості, усвідомлення нею світу.

З точки зору психолінгвістики, студент як мовна особистість керується екстраверсійною чи інтроверсійною життєвою установкою. Проте у психології функціонує і поняття амбіверт, що забезпечує точніший поділ особистостей з огляду на неможливість існування в чистому вигляді екстраверсії й інтроверсії. Амбіверт – найчастотніший психотип. Узявши до уваги рівень комунікативної компетенції людини і її психологічні характеристики, пропонують виокремлювати дев'ять типів мовних особистостей: сильна мовна особистість-інтроверт, сильна мовна особистість-амбіверт, сильна мовна особистість-екс-

траверт; посередня мовна особистість-інтроверт, посередня мовна особистість-амбіверт, посередня мовна особистість-екстраверт; слабка мовна особистість-інтроверт, слабка мовна особистість-амбіверт, слабка мовна особистість-екстраверт. Т. Космеда наголошує при цьому, що рівень комунікативної компетенції не залежить від психотипу, оскільки перше є показником інтелекту та досвіду духовно-практичної діяльності [6, с. 203].

Специфіка елітарної мовної особистості, самореалізація якої відбувається в суспільно значущій сфері людської діяльності і спілкування, доволі яскраво виявляється в медійному дискурсі. У ньому найбільшою мірою відбиваються такі її індивідуальні риси, як світогляд, громадянська позиція, тип мислення, ерудованість, рівень мовленнєвої культури. Інтерес дослідників до елітарної мовної особистості як носія елітарної мовної комунікації, зразка успішної мовної особистості мотивовано необхідністю як теоретичного узагальнення стосовно її ефективності, так і можливість заглибитися в її творчу лабораторію, виявити універсальність і самобутність, що експліковані в інтелектуальних продуктах діяльності такої людини.

«Антропна» семема лексеми еліта стосується людей, які виділяються з-поміж інших суспільним становищем, розумом, здібностями тощо; прикметник елітний сполучається зі словами предметної сфери, ад'єктив же елітарний у сучасній українській мові використовують на позначення людини, її інтелектуальної сфери. Тому студент належить до елітарної мовної особистості.

Елітарну мовну особистість, витлумачимо як інтелектуально обдаровану людину, що яскраво репрезентує себе в усному і писемному мовленні, досконало володіє всім комплексом мовних, комунікативних, моральних та етичних норм. Вона має високий рівень мовної свідомості, мовної та комунікативної компетенції і виокремлюється нами за низкою актуальних критеріїв: ортологічним, інформаційним, жанрово-стилістичним, комунікативним, риторичним, аксіологічним, етичним, психологічним та критерієм авторитетності [3, с. 157].

Як бачимо, елітарна мовна особистість характеризується комплексно, з багатьох наукових векторів. Студент як представник елітарної мовної особистості здобуває знання, розвиває уміння і формує навички, потрібні для його професійного життя у майбутньому.

Авторка статті наразі викладає предмет «Українська мова за професійним спрямуванням» в Приватному вищому навчальному закладі «Український гуманітарний інститут», що у місті Буча (Україна). Принагідно хочемо зауважити

на доцільності викладання саме цього предмета, а не «Української ділової мови». Якщо перший будуватиметься на антропоцентричному підході, то для останнього важливим був диктаторський стиль управління. Можемо сказати й про інші предмети, що викладаються у здобувачів вищої освіти. Професорсько-викладацький склад інститутів, університетів, академій тощо першочерговим завданням вбачає розвиток студента як елітарної мовної особистості. Освітній процес підготовки фахівця передбачає формування загальних та спеціальних компетенцій на кожному занятті. До речі, варто зауважити і на вагомому значенні конференцій, круглих столів, проблемних груп, що обговорюють зазначене питання. На це звертає увагу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти під час ліцензування та акредитацій освітніх програм і спеціальностей.

Зараз розглянемо методологію формування загальних та спеціальних компетенцій, а також програмних результатів вивчення «Української мови за професійним спрямуванням». Така інформація міститься у документі під назвою «силабус», з яким студенти можуть ознайомитися на платформі дистанційного навчання Moodle.

Силабус предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» розроблений на основі принципу систематичності та послідовності, який поєднує навчальний матеріал та шляхи його засвоєння студентами, що дає змогу обрати такі завдання, які за умови принципу активності (інтелектуальної, емоційної та мовленнєвої) найефективніше сприятимуть досягненню поставленої мети. Ці принципи є вихідними для обрання певних методів та прийомів, що забезпечують антропоцентричний підхід, а відтак відповідні умови для розвитку мовної особистості, мовної свідомості та формування високої культури мовлення майбутнього фахівця.

Засвоєння предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» передбачає вирішення комплексу завдань щодо усвідомленого ставлення до української мови як інтелектуальної, духовної та культурної цінності, потреби досконалого володіння нею у майбутній професійній діяльності, поглиблення знань про мову як багатофункціональну знакову систему.

Навчання здійснюється на основі студентоцентрованого підходу та стратегії взаємодії викладача та студента з метою засвоєння студентами матеріалу та формуванню у них відповідних компетентностей.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти

Загальними компетенціями:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК04. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК05. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК07. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою.

ЗК11. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК12. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальними компетенціями:

СК-1. Розуміти роль психології в суспільстві в історичному і сучасному контекстах.

СК-2. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

СК-3. Здатність діяти у професійній діяльності та міжособистісних стосунках на основі християнських цінностей.

Обсяг навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»

Предмет викладається протягом 6 семестру.

Тема № 1. Державна мова – мова професійного спілкування.

Предмет курсу «Українська мова професійного спрямування», його основні завдання. Специфіка курсу порівняно з іншими навчальними дисци-

плінами. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Поняття національної та літературної мови. Ознаки літературної мови. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовна комунікативна компетенція. Складові частини загальнонаціональної мови, причини й умови їх формування. Літературна мова – показник розвинутої нації.

Тема № 2. Стилї сучасної української літературної мови у діловому спілкуванні.

Деяко з історії становлення української мови і літературної мови зокрема. Поняття функціонального стилю. Функціональні стилї сучасної української літературної мови, причини їх існування. Основні ознаки кожного зі стилів; приклади різностильових текстів. Причини стилістичних помилок. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. Текст як форма реалізації мовної професійної діяльності.

Теми № 3. Мовні норми.

Орфоепічні норми. Основні правила української вимови. Випадки порушення орфоепічних норм.

Лексичні норми. Лексичні засоби професійного спілкування. Слово і його лексичне значення. Пряме й переносне значення слова. Полісемія, омонімія, синонімія, антонімія, паронімія у професійному мовленні. Лексика сучасної української літературної мови за походженням (власне українська й запозичена). Соціальні діалектизми (жаргон, арг, сленг, обценна лексика). Територіальні діалектизми. Суржик і двомовність. Мовні штампи та канцеляризми. Плеоназм і тавтологія.

Тема № 4. Морфологічні норми. Нормативність уживання форм роду, числа, відмінка іменників. Стилїстичні функції і вживання кличного відмінка. Нормативність уживання граматичних форм прикметників. Відмінювання числівників. Уживання збірних числівників. Особливості поєднання іменників з числівниками.

Орфографічні норми. Уживання м'якого знаку. Вживання апострофа. Складні випадки уживання великої літери. Написання складних іменників, прикметників, прислівників.

Стилїстичні норми. Основні принципи стилістичного редагування тексту професійного спрямування. Проблеми перекладу російськомовної документації українською мовою.

Тема № 5. Культура усного фахового спілкування. Спілкування і комунікація.

Функції спілкування. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування. Стратегії спілкування. Невербальні компо-

ненти спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Поняття ділового спілкування. Особливості усного спілкування. Способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Стратегії поведінки під час ділової бесіди. Співбесіда з роботодавцем. Етикет телефонної розмови.

Тема № 6. . Публічний виступ.

Функції оратора. Функції оратора й особливості їх виконання. Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування. Мовні засоби переконування. Жанри публічного мовлення. Види публічного мовлення. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати. Суть виступу. Складові частини виступу: підготовка (визначення теми й плану, збір матеріалу, укладання конспекту, види конспектів, репетиція виступу), виголошування промови (особливості вступу, основної і висновкової частин), відгук про виступ (оцінка під час виступу, у процесі запитань і відповідей, безпосередньо після виступу, подальший відгук). Деяко про передумови успіху виступу: цікавість, темп говоріння, місце виступу, знання аудиторії, знання теми і т.ін. Заповіді ораторові.

Тема № 7. Мовний етикет у професійній діяльності.

Поняття мовного етикету. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул. Різновиди мовного етикету. Особливості і критерії вибору потрібної форми. Мовний етикет у ділових ситуаціях. Мовний етикет як показник відповідних ділових стосунків між людьми. Властивості мовного етикету. Різновиди і критерії вибору потрібного шаблону. Причини порушення мовного етикету. Тональності спілкування (нейтральна, фамільярна і т. ін.). Несловесні засоби спілкування: суть і функції. Взаємостосунки з вербальною системою. Типи спілкування за допомогою тіла. Приписи щодо використання несловесної системи спілкування в ділових стосунках.

Тема № 8. Українська термінологія у професійному спілкуванні.

Української психологічна термінологія: історія становлення і джерела формування. Сучасний стан української психологічної термінології. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії. Термін та його ознаки. Термінологія як

система. Загальнонаукова, міжгалузєва і вузькоспеціальна термінологія. Термінологія обраного фаху. Способи творення термінів. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів. Лексико-семантична характеристика термінів. Словники у професійному мовленні. Типи словників. Словники з психологічної термінології: особливості побудови і роботи з ними. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.

Тема № 9. Офіційно-діловий документ.

Вимоги до документів. Походження слова «документ», його відповідники в українській мові. Значення слова «документ». Властивості ділових паперів; визначення змісту ділового папера. Основні вимоги до офіційних документів. Критерії, що лягли в основу класифікації ділових паперів. Класифікація документів за ступенем стандартизації й регламентації. Вимоги державних стандартів України до оформлення документів. Виправданість і об'єктивність стандартизації. Основні реквізити документів (назва, заголовок, адресат, дата, підпис, печатка, нумерація сторінок, членування тексту, затвердження, погодження, резолюція) та вимоги до їх оформлення. Тексти ділових паперів: види, вимоги, зразки.

Тема № 10. Документування.

Мовно-стилістичні особливості офіційноділового стилю. Синтаксис офіційно-ділового стилю. Технічні й орфографічні правила переносу. Лексика офіційно-ділового стилю. Використання безособових та наказових форм. Номенклатурні позначення. Абревіатури. Терміни. Мовні кліше. Визначення назви (виду) документа за функціями, за наявними реквізитами. Аналіз деяких документів: основне призначення і реквізити, ступінь стандартності, основні засоби творення, можливі помилки в укладанні та способи їх уникнення. Виготовлення бланків для деяких документів. Редагування ділових паперів.

Документація з кадрово-контрактних питань. Резюме. Характеристика. Рекомендаційний лист. Заява. Види заяв. Автобіографія. Особовий листок з обліку кадрів. Наказ щодо особового складу. Трудова книжка. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода. Рапорт.

Довідково-інформаційні документи. Прес-реліз. Повідомлення про захід. Звіт. Службова записка (доповідна, пояснювальна). Довідка. Протокол, витяг з протоколу.

Етикет службового листування. Класифікація листів. Реквізити листа та їх оформлювання. Різні типи листів. Вимоги до змісту й форми документів.

Організаційно-розпорядчі документи. Наказ. Витяг з наказу. Розпорядження. Постанови.

Рішення. Обліково-фінансові документи. Доручення (особисті, офіційні). Розписка. Акт. Список. Перелік. Таблиця. Накладна.

Програмні результати навчання

У результаті вивчення предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» студенти зможуть:

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Для формування вищезазначених загальних та спеціальних компетенцій викладач (авторка цього дослідження) застосовує різні методи. Найчастотнішими є інтерактивні методи, які активізують роботу студентів на занятті. До речі, зазначимо, що під час лекцій здобувачі вищої освіти беруть активну участь. В останні роки Світлана Романчук практикує такі види лекцій, як проблемна лекція, лекція-диспут, лекція у формі «круглого столу», лекція-конференція, лекція-симпозіум. Звичайно, що проведення таких занять потребує і від викладача, в від студентів значних додаткових зусиль і часу, щоб спрямувати роботу останніх, зробити поточний контроль виконаного, порадити, як покращити підготовку ілюстративного, презентаційного чи відео матеріалу. Це вимагає від викладача й уміння контактувати зі студентами, уміти працювати в команді, виховує довіру, терпіння.

З досвіду можемо сказати, що студентам дуже подобається брати участь у таких заходах, які, до речі, відбуваються не тільки тоді, коли адміністрація перевіряє роботу викладача. Традиційно один раз на місяць студенти самостійно проводять лекції з предмета. Зі слів своїх вихованців, це допомагає їм долати страх перед аудиторією, вчить пра-

вильно організувати час, уміти виокремлювати важливу інформацію від неважливої (що потрібно їм також і під час написання наукових робіт різних жанрів), розвиває комунікативні навички тощо. І, що теж дуже важливо, кожне заняття має професійну спрямованість. Наприклад, лекція знайомить студентів із особливостями культури спілкування ділової люди, розкриває закони спілкування, його види, а також повідомляє основні риси різних типів співрозмовників. В подальшому ці теоретичні знання «переростають» в уміння та навички на практичних заняттях.

Про те, які інтерактивні методи застосовує Світлана Романчук під час навчального процесу, описано у її інших наукових доробках. Мета ж цієї праці – показати, що студент як елітарна мовна особистість є активним учасником навчального процесу, а не просто слухачем. Така активна мовна особистість «виросує» в собі не тільки загальні, а й спеціальні компетенції, що допомагає досягти програмних результатів навчання.

Елітарна мовна особистість характеризується високою свободою породження тексту будь-якої тематичної й жанрової спрямованості, високою продуктивністю осмислення чужих текстів. Така особистість здатна створювати тексти, що стають взірцем, стають набутком нації (Романченко).

Таким чином, на заняттях предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» (та й на усіх інших) студенти розкривають свій інтелектуальний, моральний потенціал, розвивають комунікативні здібності, розв'язують різні комунікативні завдання під час дискусій, диспутів, підвищують грамотність, коректуючи ділові або публіцистичні тексти. Формування загальних та спеціальних компетенцій та набуті програмні результати навчання допоможуть у майбутньому досягти успіхів у професійному житті.

Висновки. Таким чином, студента як елітарну мовну особистість розуміємо як інтелектуально обдаровану особистість, яка яскраво презентує себе в усному й писемному мовленні, досконало володіє усім комплексом мовних, комунікативних та етичних норм. Їй притаманна сукупність ознак, що можна кваліфікувати як критерії, за допомогою яких можна виокремити елітарну мовну особистість: ортологічний, інформаційний, жанрово-стилістичний, риторичний, комунікативний, аксіологічний, психологічний. Допускаємо, що залежно від дискурсу, у якому мовна особистість себе реалізує, можливий різний ступінь актуальності критеріїв, їх сутнісний характер, що, звісно, потребує подальших уточнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Романченко А. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти : монографія. Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. 2019. 541 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/26368>
2. Лавриненко О. Структурно-функціональні особливості мовної особистості студентів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Луцьк, 2011. 19 с.
3. Іваницька М. Структура мовної особистості перекладача художньої літератури як інтердисциплінарна категорія. *Studia Linguistica*. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», Вип. 6. Ч. 2. 2012. С. 151–158. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
4. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості. *Соціальна психологія*. № 5 (7). 2004. С. 63–82.
5. Бацевич Ф., Чернуха В. Комунікативна особистість у сімейному спілкуванні : монографія. Львів : ПАІС, 2018. 260 с.
6. Космеда Т. Індекс комунікативної компетенції та психотип як параметри диференціації мовної особистості. *Лінгвістичні дослідження*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Вип. 31. 2011. С.196–205. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10280/>